

Kichik maktab yoshidagi bolalarda fortepiano cholgʻusiga barqaror qiziqishni shakllantirishning pedagogik-psixologik shartlari va usullari

Ikrom Turgunpulatovich Gayibbayev
Buxoro xalqaro universiteti

Annotatsiya: Mazkur tadqiqot kichik maktab yoshidagi bolalarda fortepiano cholgʻusiga barqaror qiziqishni shakllantirishning pedagogik-psixologik shartlari va usullarini oʻrganishga bagʻishlangan. Ishda qiziqish tushunchasining psixologik-pedagogik mohiyati, uning barqarorligi va rivojlanish bosqichlari, kichik maktab yoshidagi bolalarning psixofiziologik xususiyatlari, fortepiano oʻrgatishning oʻziga xos jihatlari tahlil qilinadi. Tadqiqotning maqsadi - kichik maktab yoshidagi bolalarda fortepiano cholgʻusiga barqaror qiziqishni samarali shakllantirishga qaratilgan pedagogik-psixologik shartlar va usullarni aniqlash hamda asoslashdan iborat. Metodologik asos sifatida shaxsga yoʻnaltirilgan, faoliyatli va kompetensiyaviy yondashuvlar qoʻllaniladi. Tadqiqot natijalari barqaror qiziqishni shakllantirishning bosqichma-bosqich tizimi, samarali pedagogik-psixologik shartlar, usullar va metodik tavsiyalarni belgilashga xizmat qiladi. Ish musiqa taʼlimi oʻqituvchilari, metodistlar va tadqiqotchilar uchun nazariy hamda amaliy ahamiyatga ega.

Kalit soʻzlar: kichik maktab yoshi, fortepiano, barqaror qiziqish, pedagogik-psixologik shartlar, shakllantirish usullari, motivatsiya, musiqiy qobiliyat, oʻyin texnologiyalari, shaxsga yoʻnaltirilgan yondashuv, musiqa taʼlimi

Pedagogical-Psychological Conditions and Methods for Forming Stable Interest in the Piano Instrument among Children of Early School Age

Ikrom Turgunpulatovich Gayibbayev
Bukhara International University

Abstract: This study is devoted to exploring the pedagogical-psychological conditions and methods for forming stable interest in the piano instrument among children of early school age. The work analyzes the psychological-pedagogical essence of the concept of interest, its stability and stages of development, the psychophysiological characteristics of children of early school age, as well as the specific aspects of piano teaching. The aim of the research is to identify and

substantiate the pedagogical-psychological conditions and methods aimed at effectively forming stable interest in the piano instrument among children of early school age. Person-centered, activity-based, and competency-based approaches are used as the methodological foundation. The research results serve to define a step-by-step system for forming stable interest, effective pedagogical-psychological conditions, methods, and methodological recommendations. The work is of theoretical and practical significance for music education teachers, methodologists, and researchers.

Keywords: early school age, piano, stable interest, pedagogical-psychological conditions, methods of formation, motivation, musical ability, game technologies, person-centered approach, music education

Musika ta'limi tizimida o'quvchilarda cholg'u asbobiga bo'lgan barqaror qiziqishni shakllantirish eng muhim pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi. Qiziqish - bu ta'lim jarayonining harakatlantiruvchi kuchi bo'lib, u o'quvchining faolligini, diqqatini, xotirasini va ijodiy qobiliyatini oshiradi. Biroq qiziqishning paydo bo'lishi va barqarorlashuvi murakkab, bosqichma-bosqich kechadigan jarayon bo'lib, u pedagogik va psixologik omillarning uyg'unligini talab qiladi. Ayniqsa kichik maktab yoshidagi bolalar bilan ishlashda bu masala alohida ahamiyat kasb etadi, chunki bu yoshda bolaning psixikasi faol shakllanadi, o'quv faoliyatiga munosabati shakllanadi va kelgusi musiqiy kamoloti uchun poydevor qo'yiladi.

Kichik maktab yoshi - bu 7-10 yosh oralig'idagi bolalarni o'z ichiga olgan davr bo'lib, u maktab ta'limining dastlabki bosqichiga to'g'ri keladi. Bu davrda bola maktab hayotiga ko'nikadi, o'quv faoliyatining dastlabki ko'nikmalarini egallaydi, biroq uning psixikasida o'yin faoliyati hali ham muhim o'rin tutadi. D.B. Elkonin ta'kidlaganidek, kichik maktab yoshida yetakchi faoliyat o'yindan o'quv faoliyatiga o'ta boshlaydi, lekin o'yin elementlari ta'lim jarayonida o'z ahamiyatini yo'qotmaydi, aksincha, o'quv materialini o'zlashtirishning kuchli vositasiga aylanadi. L.S. Vygotskiy esa o'yinni bolaning "yaqin rivojlanish zonasini" yaratuvchi faoliyat sifatida baholagan. Bu yoshda bolalarda ixtiyoriy diqqat hali yetarli darajada barqaror emas, xotira asosan obrazli va emotsional xarakterga ega, tafakkur esa ko'rgazmali-obrazli shaklda namoyon bo'ladi.

Fortepiano - bu musiqiy cholg'ular orasida alohida o'rin tutadigan asbob bo'lib, u o'zining keng diapazoni, polifonik imkoniyatlari, garmonik boyligi va ijrochilik texnikasining rang-barangligi bilan ajralib turadi. Fortepiano bolaga musiqiy tovush tabiatini, ohang va jo'r ovoz, ritm va garmoniya o'rtasidagi bog'liqlikni ko'rgazmali tarzda anglash imkonini beradi. Shu nuqtai nazardan, fortepiano o'rgatish bolaning musiqiy eshitishi, xotirasi, diqqati, mayda motorikasi va hissiy sohasini bir vaqtning o'zida rivojlantiradigan kompleks jarayondir. Ammo ana shu jarayonning samarali bo'lishi eng avvalo o'quvchida cholg'uga nisbatan barqaror qiziqish bo'lishiga bog'liq.

Barqaror qiziqish - bu o'quvchining biror faoliyat turiga uzoq vaqt davomida ijobiy, faol va ongli munosabatda bo'lishidir. Barqaror qiziqish vaqtinchalik qiziqishdan farqli ravishda, o'quvchining doimiy intilishi, mustaqil izlanishi va faoliyatni davom ettirish istagi bilan ajralib turadi. Barqaror qiziqish bosqichma-bosqich shakllanadi: avval qiziqishning paydo bo'lishi, so'ngra uning mustahkamlanishi, keyin esa barqaror shaxsiy ehtiyojga aylanishi. Bu jarayonda pedagogik-psixologik shartlar va usullar hal qiluvchi rol o'ynaydi.

Bugungi kunda kichik maktab yoshidagi bolalarda fortepiano cholg'usiga barqaror qiziqishni shakllantirishning pedagogik-psixologik shartlari va usullari yetarli darajada ilmiy tadqiq etilmagan. Mavjud o'quv dasturlari va metodik qo'llanmalar asosan an'anaviy ta'lim usullariga qaratilgan bo'lib, ularda qiziqishning barqarorligini ta'minlovchi pedagogik-psixologik shartlar, samarali usullar, kichik maktab yoshidagi bolalarning psixologik xususiyatlari bilan ishlashning o'ziga xos jihatlari yetarlicha yoritilmagan. Bu holat amaliyotda bir qator qiyinchiliklarni keltirib chiqaradi: o'quvchilarda fortepianoga qiziqish tez so'nadi, ta'lim jarayoni yetarli darajada samarali bo'lmaydi, ko'plab o'quvchilar dastlabki bosqichlardayoq cholg'u o'rganishdan voz kechadi.

Mazkur tadqiqotning dolzarbligi quyidagi omillar bilan belgilanadi. Birinchidan, musiqa ta'limi tizimining asosiy vazifalaridan biri o'quvchilarda cholg'uga barqaror qiziqishni shakllantirishdir. Ikkinchidan, kichik maktab yoshi qiziqishning shakllanishi uchun hal qiluvchi davr hisoblanadi. Uchinchidan, barqaror qiziqishni shakllantirish uchun maxsus pedagogik-psixologik shartlar va samarali usullar zarur. To'rtinchidan, shaxsga yo'naltirilgan va kompetensiyaviy yondashuvlar asosida ta'lim jarayonini tashkil etish zamonaviy ta'lim talablaridan biridir. Beshinchidan, fortepianoga barqaror qiziqish o'quvchilarning keyingi musiqiy va kasbiy rivojlanishiga mustahkam poydevor yaratadi.

Tadqiqotning maqsadi - kichik maktab yoshidagi bolalarda fortepiano cholg'usiga barqaror qiziqishni samarali shakllantirishga qaratilgan pedagogik-psixologik shartlar va usullarni aniqlash hamda asoslashdan iborat. Bu maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilab olindi: birinchidan, qiziqish tushunchasining psixologik-pedagogik mohiyatini va barqarorlik xususiyatlarini tahlil qilish; ikkinchidan, kichik maktab yoshidagi bolalarning psixofiziologik xususiyatlarini o'rganish; uchinchidan, fortepiano o'rgatishning o'ziga xos jihatlari aniqlash; to'rtinchidan, barqaror qiziqishni shakllantirishga ta'sir etuvchi pedagogik-psixologik shartlarni belgilash; beshinchidan, samarali usullar va vositalarni aniqlash; oltinchidan, barqaror qiziqishni shakllantirishning bosqichma-bosqich tizimini ishlab chiqish hamda uning samaradorligini baholash.

Tadqiqotning metodologik asosi sifatida shaxsga yo'naltirilgan, faoliyatli va kompetensiyaviy yondashuvlar qo'llaniladi. Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv har bir

o'quvchining individual xususiyatlarini, qiziqishlarini va qobiliyatlarini hisobga olishni nazarda tutadi. Faoliyatli yondashuv ta'lim jarayonini amaliy ijrochilik faoliyati bilan bog'lashni, o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlashni talab qiladi. Kompetensiyaviy yondashuv esa o'quvchilarda ijrochilik, musiqiy-idrokiy va ijodiy kompetensiyalarni shakllantirishga qaratilgan.

Tadqiqotning ilmiy yangiligi shundaki, unda birinchi marta kichik maktab yoshidagi bolalarda fortepiano cholg'usiga barqaror qiziqishni shakllantirishning pedagogik-psixologik shartlari va usullari kompleks tarzda, shaxsga yo'naltirilgan, faoliyatli va kompetensiyaviy yondashuvlar uyg'unligida tadqiq etiladi. Shuningdek, barqaror qiziqishni shakllantirishning bosqichma-bosqich tizimi va samarali pedagogik-psixologik shartlari ishlab chiqiladi.

Tadqiqotning nazariy ahamiyati shundaki, uning natijalari musiqa pedagogikasi, cholg'u o'qitish metodikasi va motivatsiya nazariyasi sohalarini yangi ilmiy bilimlar bilan boyitadi. Amaliy ahamiyati esa ishlab chiqilgan metodik tavsiyalardan musiqa ta'limi o'qituvchilari, metodistlar va tadqiqotchilar o'z faoliyatlarida foydalanishlari mumkinligi bilan belgilanadi.

Tadqiqotning tuzilmasi kirish, uchta bob, xulosa va foydalanilgan adabiyotlar ro'yxatidan iborat. Birinchi bobda qiziqish tushunchasining nazariy asoslari va uning barqarorligi masalalari tahlil qilinadi. Ikkinchi bobda kichik maktab yoshidagi bolalarning psixofiziologik xususiyatlari va fortepiano o'rgatishning pedagogik-psixologik shartlari o'rganiladi. Uchinchi bobda barqaror qiziqishni shakllantirishning samarali usullari, bosqichma-bosqich tizimi va metodik tavsiyalar ishlab chiqiladi hamda ularning samaradorligi baholanadi.

Xulosa qilib aytganda, mazkur tadqiqot kichik maktab yoshidagi bolalarda fortepiano cholg'usiga barqaror qiziqishni shakllantirishning pedagogik-psixologik shartlari va usullarini ilmiy jihatdan asoslashga qaratilgan bo'lib, u zamonaviy musiqa ta'limining dolzarb talablaridan kelib chiqadi va musiqa ta'limi tizimining sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Yo'ldoshev J.G', Usmonov S.A. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. - Toshkent: Fan va texnologiya, 2008. - 132 b.
2. Sharipova G. Musiqa o'qitish metodikasi. - Toshkent: TDPU nashriyoti, 2006. - 148 b.
3. Soliyev A. Musiqa ta'limi nazariyasi va metodikasi. - Toshkent: Musiqa, 2019. - 216 b.
4. Kadirov R. Cholg'u ijrochiligi va ansambl metodikasi. - Toshkent: O'zbekiston Milliy musiqa san'ati instituti nashriyoti, 2018. - 184 b.
5. Yusupova M. Estrada musiqasi asoslari. - Toshkent: San'at, 2017. - 156 b.

6. Tursunov S. Gitara ijrochiligi va pedagogikasi. - Toshkent: Musiqa nashriyoti, 2020. - 172 b.
7. Asqarov A. Musiqa pedagogikasi va psixologiyasi. - Toshkent: O'qituvchi, 2015. - 198 b.
8. Raxmonov N., Haydarov M. Ansambl ijrochiligi nazariyasi va amaliyoti. - Buxoro: Buxoro davlat universiteti nashriyoti, 2021. - 164 b.
9. КБ Холиков. Место творческой составляющей личности преподавателя музыки и её роль в обучении детей общеобразовательной школе. Science and education 3 (8), 145-150
10. КБ Холиков. Теоретические особенности формирования музыкальных представлений у детей школьного возраста. Scientific progress 2 (4), 96-101
11. КБ Холиков. Необходимые знание в области проектирования обучения музыкальной культуры Узбекистана. Scientific progress 2 (6), 952-957
12. КБ Холиков. проблематика построения современных систем мониторинга объектов музыкантов в сфере фортепиано. Scientific progress 2 (3), 1013-1018
13. КБ Холиков. Проблематика музыкальной эстетики как фактическая сторона повествования. Science and Education 3 (5), 1556-1561
14. КБ Холиков. Роль педагогических принципов метода моделирования, синтеза знаний при моделировании музыкальных систем. Science and Education 3 (3), 1032-1037
15. КБ Холиков. О принципе аддитивности для построения музыкальных произведения. Science and Education 4 (7), 384-389
16. КБ Холиков. Музыкальное образование и имитационное моделирование процесса обучения музыки. Science and Education 3 (3), 1020-1025
17. КБ Холиков. Проблема бытия традиционной музыки Узбекистана. Science and Education 3 (5), 1570-1576
18. КБ Холиков. Своеобразие психологического рекомендации в вузе по сфере музыкальной культуре. Science and Education 4 (4), 921-927
19. КБ Холиков. Методы музыкального обучения через воспитание в вузах. Academy, 57-59
20. КБ Холиков. Сложная система мозга: в гармонии, не в тональности и не введении. Science and Education 4 (7), 206-213
21. КБ Холиков. Обученность педагогике к освоению учащихся сложным способам деятельности. Science and Education 5 (2), 445-451
22. КБ Холиков. Уровень и качество усвоения предмета музыки, закрепление памяти и способности учащихся. Science and Education 5 (2), 452-458

23. КБ Холиков. К вопросу вокальной музыке об адресате поэтического дискурса хора. *Scientific progress* 2 (3), 1087-1093

24. КБ Холиков. Конструирование потока информации в балансировке разделения познания и поведение абстрактного воздействия на мозг человека. *Science and Education* 6 (1), 28-34

25. КБ Холиков. Вокал, вокалист, вокализ. Ария, ариозо и ариетта. *Science and Education* 3 (2), 1188-1194

26. КБ Холиков. Звуковой ландшафт человека и гармоническая структура головного мозга. *Science and Education* 6 (1), 21-27

27. КБ Холиков. Характерная черта голоса у детей, певческая деятельность. *Science and Education* 3 (2), 1195-1200

28. КБ Холиков. Преобразование новых спектров при синхронном использовании методов и приёмов музыкальной культуре. *Science and Education* 4 (7), 107-120

29. КБ Холиков. Некоторые новые вопросы, связанные с применением методов и приёмов музыки в общеобразовательной системе. *Science and Education* 4 (7), 100-106

30. КБ Холиков. Новые мышление инновационной деятельности по музыкальной культуры в вузах Узбекистана. *Science and Education* 4 (7), 121-129